

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΑΡ. Ι

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ * 1

ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ *2

Η ΙΕΡΑΡΧΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ

«Η θυγατήρ της Δημονάσσης,
Διαπράξασα μοιχεία, εκάρη
την κόμην και ενεγράφη μεταξύ
των μοιχαλίδων * 3, εκ δε των
Δυο αυτής υιών ο μιν, επειδή
εφόνευσεν βουν αροτήρα, κατεδικάσθη
εις θάνατον, ο δε αυτοκτονήσας
εστερήθη της κηδεύσεως».

-
1. **ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ:** Είναι Χαρακτηριστικό το απόσπασμα από την Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια «Κύπρος», Πυρσός, αυτούσιο, σελίδα (452) Ανάτυπο (64):
«Νόμοι.

Ατελείς είναι αι υπάρχουσαι πληροφορίες περί της νομοθεσίας της Κύπρου κατά τας διάφορους περιόδους της ιστορίας της. Εις τόν Δίωνα τόν Χρυσόστομον (Λόγ. 64) οφείλομεν τήν πληροφορίαν ότι κατά τούς αρχαίους χρόνους ίσχυον, εν τοίς άλλοις, εν τη νήσω οι ακόλουθοι νόμοι:

α) «Τήν μοιχευθείσαν χειρομένην πορνεύεσθαι». Ο νόμος ούτος είχεν ως σκοπόν την εξασφάλισιν της ιερότητος του γάμου.

---

* 1. Βασιλακάκης – Παπασάββας: Στοιχεία Κυπριακού Δικαίου Εκδόσεις Σακκούλα.
2 * Χρήσιμο να έχει «υπόψη του κανείς λόγω της ομοιότητος το Walker V. Walker: English Legal System ή The English Legal System, 2009 – 2010 Slappex and Kelly

3 * Παντρεμένη Γυναίκα διαπράττει μοιχεία. Γ. Μπαμπινιώτη: Λεξικό

β) «Τόν αυτόν αποκτείναντα άταφον ρίπτεισθαι» Ουδαμού εν τοις ελληνικοίς νόμοις υπάρχει τοσούτον απόλυτος καταδίκη της αυτοκτονίας. Εν Αθήναις απεκόπτετο ή χείρ του αυτοκτονούντος καί εθάπτετο μακράν, τό δέ σώμα ενεταφιάζετο τό πρόσωπον έχον εστραμμένον πρός δυσμάς.

γ) «Μή αποκτείναι βούν αροτήρα». Ο νόμος ούτος επέβαλλε ποινήν θανάτου εις τούς φονεύοντας αροτήρας βούς, προασπίζων ούτω τό τόσον χρησίμως βοηθούν τόν άνθρωπον εις τά έργα του ζών. Αλλ' εις μόνον τούς Κυπρίους και τούς Φρύγας εύρηται τοσούτον αυστηρά ποινή.

Η υπό τού Δίωνος μαρτυρουμένη παράδοσις αποδίδει τήν θέσπισιν τών τριών τούτων νόμων εις τινα Κυπρίαν, Δημόνασσαν καλουμένην, πρόσωπον μυθολογικόν μάλλον ή ιστορικόν, ήτις επέβαλε πρώτη αυτούς εις τά ίδια της τέκνα. Η θυγάτηρ δηλαδή της Δημονάσσης, διαπράξασα μοιχείαν, εκάρη τήν κόμην καί ενεγράφη μεταξύ τών μοιχαλίδων, εκ δέ των δύο αυτής υιών ο μέν, επειδή εφόνευσε βούν αροτήρα, κατεδικάσθη εις θάνατον, ο δέ, αυτοκτονήσας, εστερήθη τής κηδεύσεως.

Καί άλλον δέ τινα νόμον συναντώμεν εν Σαλαμίני υπάρχοντα κατά τούς αρχαίους χρόνους, καθ' όν επετρέπετο εις τόν ιδιοκτήτην εσπαρμένου αγρού, ότε συνελάμβανεν εντός αυτού χοίρον, καταστρέφοντα αυτόν, νά τού εκβάλλη τούς οδόντας (Αιλιανός Ζ. Ιστ. 5, 45 και σχολ. Οδύσσ. σ, 29).

Επί Πτολεμαίων καί Βυζαντινών, εκτός τών πολιτικών αρχών, φαίνεται ότι επέμπετο εις τήν νήσον καί ανώτερος δικαστής ως επόπτης τής απονομής τής δικαιοσύνης. Επ' αυτών δέ, καί μάλιστα επί τών Βυζαντινών, φαίνεται ότι εισήχθησαν εις Κύπρον νόμοι τινές, οίτινες πιθανώτατα εχρησίμευσαν μετά ταύτα επί τών Γάλλων βασιλέων τής νήσου, ως βάσις τής νομοθεσίας, τής γνωστής υπό τό όνομα Ασσιζία (βλ. λ.).

Εκτός όμως τών Ασσιζών, υπάρχει και κώδιξ ελληνικών νόμων ισχυόντων άλλοτε εν Κύπρω, περιέχων απάνθισμα τού βυζαντινού δικαίου, όπως τούτο ίσχυεν εν τή νήσω επί φραγκοκρατίας, καί αυτό δέ ακόμη τό τυπικόν τής διαδικασίας. Οι νόμοι ούτοι φαίνεται ότι επεκυρώθησαν τώ 1260, επί πάπα Αλεξάνδρου Δ', αναγνωρίσαντος τα εκκλησιαστικά καί δικαστικά δικαιώματα τών Ελλήνων Κυπρίων επισκόπων (πρβλ. Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ., τ. ΣΤ' εν προλόγω).

Επί ενετοκρατίας, ή δικαιοσύνη εν Κύπρω απενέμετο κατά τό αποικιακόν δικαστικόν σύστημα τών Ενετών, καθ' ό αντί τής Υψηλής αυλής τών Λουζινιάν εδίκαζεν ο τοποτηρητής μετά τών δύο συμβούλων του, εις δέ τās επαρχίας ο διοικητής όστις είχε καί δικαστικά δικαιώματα.

Επί τουρκοκρατίας, τέλος, εν εκάστη εκ τών δεκαεπτά επαρχιών, εις άς η νήσος τότε ήτο διηρημένη, ήδρευεν εκτός τού επάρχου καί εις ειρηνοδίκης (κάδης). Διά δέ τά θρησκευτικά τών Μωαμεθανών ζητήματα εστέλλετο εκ Κωνσταντινουπόλεως κατ' έτος εις «μουλλάς» υπό τόν οποιόν υπήγοντο οι καθ' απάσας τās επαρχίας καθήδες, (Περί τής δικαιοδοσίας τού ορθοδόξου κλήρου κατά τούς χρόνους τούτους, βλ. «Εκκλησία τής Κύπρου. Περί δε τών επί της αγγλικής κατοχής δικαστηρίων, βλ. Πολιτ. Γεωγραφία (Δικαστηρία)»).

2. **Από το Βυζάντιο στην Αγγλοκρατία:** * 1 Όπως αναφέρεται στο πιο πάνω απόσπασμα επί Πτωλεμαίων και Βυζαντινών επέμπετο στη Κύπρο ανώτερος Δικαστής. Εισήχθησαν νόμοι οι οποίοι επί των Γάλλων Βασιλέων της νήσου χρησιμοποιήθηκαν στη βάση της νομοθεσίας γνωστής με το Όνομα Ασσίζαι. Εκτός από τις Ασσίζες εισήχθηκε και κώδικας ελληνικών νόμων που περιέχουν απάνθισμα του Βυζαντινού δικαίου. Ίσχυε και επί Φραγκοκρατίας. Οι Νόμοι αυτοί επικυρώθηκαν το 1260 επί Πάπα Αλεξάνδρου Δ' ο οποίος αναγνώρισε επίσης τα εκκλησιαστικά και δικαστικά δικαιώματα των Ελλήνων Κυπρίων Επισκόπων. Επί Ενετοκρατίας εφαρμόζετο το αποικιακό δικαστικόν σύστημα των Ενετών. Εδίκαζεν ο τοποτηρητής με δυο συμβούλους εις δε τις Επαρχίες ο Διοικητής.

3. **Κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας:** Ίσχυε η Τουρκική Νομοθεσία: Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το ανάπτυτο ανωτέρω, σελίδα (416) (23).

«Νομοθεσία. Εφόσον η Κύπρος απετέλει τμήμα τού τουρκικού κράτους, ίσχυε καί εν αυτή η νομοθεσία η ισχύουσα εις τήν λοιπήν αυτοκρατορίαν. Ούτως ώς αστικός κώδιξ ίσχυεν ο οθωμανικός αστικός νόμος «Μετζελλέ» τής 10 Μαρτίου 1869, όστις κυρίως βασίζεται επί τών αποφάσεων καί γνωμοδοτήσεων τών ιμάμηδων, ιδίως τού χανεφικού δόγματος, καί έχει πολλάς ομοιότητας προς τήν ινδικήν «Χεττάγια». Ως εμπορικός νόμος ίσχυεν ο οθωμανικός εμπορικός κώδιξ, όστις ελήφθη σχεδόν κατά λέξιν μέ ελαφράς τινας τροποποιήσεις από τό γαλλικόν πρότυπον τού ναπολεοντείου κώδικος. Τό αυτό δύναται νά λεχθή καί διά τόν ναυτικόν νόμον καί τόν ποινικόν κώδικα, οίτινες ήσαν πανομοιότυπα τού γαλλικού προτύπου. Τέλος ο νόμος περί γαιών καί διαδοχής. Επίσης ο οθωμανικός νόμος περί τύπου, ώς καί ο νόμος περί οθωμανικής υπηκοότητος καί οι νόμοι περί βακουφίων καί περί μεταλλείων καί οι διάφοροι άλλοι νόμοι, τά αυτοκρατορικά διατάγματα καί αι βεζυρικοί διαταγαί ίσχυον καί εφηρμόζοντο εν Κύπρω μέχρι τού 1878.»

1* Βλέπε Βασιλακάκη-Παπασάββα σελίδες 13-27, και
Medieval Cyprus: Gwynneth der Parthog σελ. 10-39

4. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΟΚΡΑΤΙΑΣ: 1878-1960 *1

Το 1878 συνομολογήθηκε μεταξύ Μ. Βρετανίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνθήκη σύμφωνα με την οποία παρεχωρήθη η Κύπρος «όπως αυτή καταληφθεί και διοικηθεί υπό της Μ. Βρετανίας».

Το νέο καθεστώς περιγράφεται από τον αείμνηστο νομικό Α Κ Αιμιλιανίδη στο πιο πάνω αντύτυπο στη σελίδα (433) 40 ως εξής:

«Από Διεθνούς δικαίου. Διά τής μεταξύ Μ. Βρετανίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας συνθήκης τού 1878, συνωμολογήθη όπως η Μ. Βρετανία παρέχη τήν ένοπλον αυτής βοήθειαν ως σύμμαχος τού σουλτάνου εναντίον τής Ρωσίας, εφ' όσον αύτη θα κατείχε τό Βατούμ, Αρδαχάν και Κάρς ή οιανδήποτε εξ αυτών καί θα επεζήτει εν τώ μέλλοντι τήν κατάληψιν καί άλλων οθωμανικών κτήσεων. Εις αντάλλαγμα τής βοηθείας ταύτης ο σουλτάνος υπεσχέθη τήν εισαγωγήν μεταρρυθμίσεων εν τή διοικήσει τής Οθωμανικής αυτοκρατορίας, περί τών οποίων θα συνήπτετο συμφωνία αργότερον, καί τήν προστασίαν τών Χριστιανών καί άλλων υπηκόων βιούντων εν τή οθωμανική επικρατεία, τέλος δέ παρεχώρει τήν Κύπρον όπως αύτη καταληφθή καί διοικηθή υπό τής Μ. Βρετανίας.

Ολίγον βραδύτερον, τήν 1^η Ιουλίου 1878, προσετέθη ως παράρτημα εις τήν άνω συνθήκην έγγραφον περιέχον τούς κατωτέρω όρους:

1^ο) 'Ότι τό οθωμανικόν ιεροδικείον (Μανεμεί Σιερί) θα εξηκολούθει νά λειτουργή εν Κύπρω ως καί πρότερον, αναφορικώς πρός θρησκευτικά ζητήματα τού οθωμανικού πληθυσμού.

1* Βλέπε Βασιλακάκη-Παπασάββα σελ. 27-39 και

Criton Tornaritis QC 2nd ed. Cyprus and its Constitutional and other legal problems (1980) σελ. 12 – 27, 42 – 67, 74 – 77

2^{ον}) ‘Ότι εἰς Οθωμανός κάτοικος τῆς Κύπρου θέλει διορισθῆ ὡς διευθυντής του Αβκάφ μετ’ Ἀγγλου αντιπροσώπου διά τήν διαχείρισιν τῶν βακουφίων κτημάτων, τεμενῶν, κοιμητηρίων, μουσουλμανικῶν σχολείων καί ἄλλων θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων.

3^{ον}) ‘Ότι ἡ Μ. Βρετανία θά πληρώσῃ τό πλεόνασμα τῶν δημοσίων προσόδων υπέρ τά έξοδα πρός τήν Ὑψηλὴν Πύλιν. Τό πλεόνασμα τοῦτο υπελογίσθη εἰς τόν μέσον ὅρον τῶν τελευταίων πέντε ἐτῶν, τῶν προηγηθέντων τῆς κατοχῆς, ὅστις ἀνήρχετο εἰς 22.936 πουργία (έκαστον πουργίον = 500 μεταλλικά γρόσια).

4^{ον}) ‘Ότι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δύναται νά πωλῆ καὶ ἐνοικιάζῃ γαίας ἢ ἄλλην κρατικὴν περιουσίαν τοῦ στέμματος ἐν τῇ νήσῳ μὴ ἀνήκουσαν εἰς τὰ κτήματα, τῶν ὁποίων τά έξοδα ἀποτελοῦν μέρος τῶν προσόδων τῆς Κύπρου.

5^{ον}) ‘Ότι ἡ βρετανικὴ κυβέρνησις δύναται νά προβαίῃ εἰς ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτρίωσιν ἀντὶ εὐλόγου τιμήματος γαιῶν ἀπαιτουμένων διά δημοσίους σκοπούς.

6^{ον}) ‘Ότι, ἐάν ἡ Ρωσία ἀποδώσῃ ποτέ εἰς τήν Τουρκίαν τό Κάρς καί τὰ λοιπά υπ’ αὐτῆς καταληφθέντα κατὰ τόν προηγηθέντα πόλεμον ἐν Ἀρμενία, ἡ νήσος Κύπρος θέλει ἐπιστραφῆ, ἐκκενουμένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, καί ἡ συνθήκη τῆς 4^{ης} Ἰουνίου 1878 θέλει τερματισθῆ.

Τέλος, τήν 14ην Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους, υπεγράφη συμπληρωματικὴ συμφωνία μεταξύ Μ. Βρετανίας καὶ Οθωμανικῆς αυτοκρατορίας σχετιζόμενῃ πρός τήν μεταβίβασιν τῆς Κύπρου, διά τῆς ὁποίας παρείχετο εἰς τήν Μεγ. Βρετανίαν τό δικαίωμα τῆς συντάξεως νόμων διά τήν διακυβέρνησιν τῆς νήσου καί συνάψεως συμβάσεων πρός

διακανονισμό των προξενικών και εμπορικών σχέσεων άνευ τού ελέγχου τής Υψηλής Πύλης καθ' όλον τό διάστημα τής βρετανικής τής νήσου κατοχής.

Εις τά επίσημα ταύτα έγγραφα δέον νά προστεθή και τό αυτοκρατορικό φερμάνιον τής 1^{ης} Ιουλίου 1878, διά τού οποίου ενετέλλετο ο βαλής τού Αρχιπελάγους, ο μουτσαρίφης τής νήσου και αι λοιπαί οθωμανικά τοπικά αρχαί, όπως παραδώσουν τήν νήσον και προσέχωσιν όπως μή συμβή τι αντίθετον πρός τήν αυτοκρατορικήν ευαρέσκειαν. Ετονίζετο δέ εν τώ έγγραφω ότι η μεταβίβασις εγένετο μόνον υπό τύπον προσωρινότητος.

Εκ τών ανωτέρω αναφερθέντων στοιχείων καταφαίνεται ότι η κατοχή τής Κύπρου υπό τής Μεγ.Βρετανίας εγένετο υπό τόν όρον μιάς αορίστου προσωρινότητος, αλλ' εν πάση περιπτώσει ουχί υπό οριστικήν εγκατάστασιν και όχι εν ιδιότητι κυριάρχου δυνάμεως, αλλ' εντολοδόχου απλώς τής Τουρκίας. Παρέμεινε δηλαδή η Κύπρος κατά τύπον μέν τουρκική, κατ' ουσίαν όμως βρετανική, εφ' όσον μάλιστα αι εν Τουρκία ισχύουσαι διομολογήσεις δέν εφηρμόσθησαν εν Κύπρω, ένεκα τών εγγυήσεων, τας οποίας παρείχον τά αγγλικά δικαστήρια.

Τό καθεστώς τής Κύπρου από τού 1878 μέχρι τού 1914, οπότε προσηρτήθη η νήσος εις την Βρετανικήν αυτοκρατορίαν, δέν έχει επαρκώς ερμηνευθή μέχρι σήμερα υπό τών διεθνολόγων οίτινες ήγειραν θέλλαν διαμαρτυριών εναντίον τής συνθήκης τού 1878. Είναι αληθές ότι η Μ. Βρετανία δεν ήτο μόνον απλώς εντολοδόχος τής Τουρκίας εν Κύπρω αλλά συνήπτε και συμβάσεις διεθνείς, άνευ ουδενός ελέγχου εκ μέρους τής Τουρκίας, και τών οποίων η εφαρμογή επεξετείνετο και επί τής Κύπρου, αλλά το δικαίωμα τούτο η Μ. Βρετανία δέν τό ελάμβανεν αφ' εαυτής, αλλά παρά τής συμπληρωματικής αγγλοτουρκικής συμφωνίας τής 14^{ης} Αυγούστου 1878, ήτις έδιδεν εις αυτήν τό δικαίωμα τής συνάψεως

τοιούτων συνθηκών. Αξιοσημείωτον εξ άλλου είναι ότι η Κύπρος καθ' όλον τό διάστημα από τού 1878 μέχρι τού 1914, διηυθύνετο υπό τού υπουργείου τών Αποικιών καί όχι υπό τού υπουργείου τών Εξωτερικών.

Τό καθεστώς τής Κύπρου παρουσιάζει πιθανώς αναλογίας τινάς πρός τό καθεστώς τής Κρήτης δυνάμει τής διευθετήσεως του 1898 πρός τόν εν Κίνα λιμένα «Γουεϊ – Χάϊ – Γουεϊ» ενοικιασθέντα παρά τής Αγγλίας, καί πρός τόν θεσμόν τών «Εντολών» τόν καθιερωθέντα διά τού συμφώνου τού Συνδέσμου τών Εθνών. Παραμένει εν τούτοις ως ιδιότυπον φαινόμενον εν τή ιστορία τού διεθνούς δικαίου.

Το Διοικητικό και Νομικό πλαίσιο περιγράφονται στο Ανάπτυπον Κύπρος σελίδα (415) 20 ως εξής:

«Πολίτευμα και Διοίκησις. Ολίγον χρόνον μετά την κατάληψιν τής νήσου υπό τών Άγγλων εξεδόθη «διάταγμα εν συμβουλίω» υπό ημερομηνίαν 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1878, διά τού οποίου ελαμβάνετο πρόνοια καταρτισμού εκτελεστικού καί νομοθετικού σώματος εν Κύπρω. Καί ως πρός μέν τήν σύνθεσιν τού πρώτου, οι ιθαγενείς ουδόλως ελήφθησαν υπ'όψιν, εις δέ τόν καταρτισμόν τού νομοθετικού συμβουλίου ως ανεπίσημα μέλη, διοριζόμενα υπό τού Μεγάλου Αρμοστού, συμμετείχον και Κύπριοι, τρείς τόν αριθμόν, εξ ων δύο Χριστιανοί (εις Έλλην καί εις Λεβαντίνος) καί εις Τούρκος.

Εις τήν πρωτογενή αυτήν κατάστασιν έθεσε τέρμα νέον «διάταγμα εν συμβουλίω» εκδοθέν τήν 30^{ην} Νοεμβρίου 1882, διά τού οποίου τό εκτελεστικόν συμβούλιον απετελείτο εκ τού Μ. Αρμοστού, τού αρχιγραμματέως, τού δικηγόρου τού στέμματος καί τού ταμίου, ως επισήμων μελών, καί τριών προσθέτων μελών εξ ων δύο ελληνικά και εν οθωμανικόν. Εξ άλλου, διά τού νέου διατάγματος ελαμβάνετο πρόνοια περί καταρτισμού μεικτού νομοθετικού συμβουλίου εκ δεκαοκτώ μελών, εκ

τών οποίων εξ μέλη επίσημα, διοριζόμενα υπό τής κυβερνήσεως, εις τά οποία όμως πάντοτε έπρεπε να περιλαμβάνωνται τά πρόσωπα εκάστοτε κατέχοντα μονίμως ή προσωρινώς τό αξίωμα τού αρχιγραμματέως τού δικηγόρου τού στέμματος καί τού ταμίου, καί δώδεκα αιρετά μέλη. Τά τελευταία ταύτα εξελέγοντο ανά τέσσαρα διά καθολικής ψηφοφορίας, καθ' ην εφήφιζον πάντες οι άρρενες ηλικίας 21 ετών και πληρώνοντες κτηματικόν τινα φόρον, εις τά τρία εκλογικά διαμερίσματα Λευκωσίας – Κυρηνείας, Λάρνακος - Αμμοχώστου καί Λεμεσού – Πάφου. Εκ τών δώδεκα αιρετών μελών τά εννέα εξελέγοντο υπό Ελλήνων ψηφοφόρων καί τά τρία υπό τών Μωαμεθανών.

Η διάρκεια τής βουλευτικής περιόδου ήτο πενταετής. Τών συνεδριών προϊστατο ο Μ. Αρμοστής, όστις είχε το δικαίωμα τής νικώσης ψήφου. Εκτός τής τοπικής νομοθετικής εξουσίας, ήτις ως εκ τής συνθέσεως τού νομοθετικού συμβουλίου, ήτο σχεδόν πάντοτε εις χείρας της κυβερνήσεως, ένεκα τής μετ' αυτής συμπαρατάξεως καί τών τριών οθωμανικών μελών καί τής νικώσης ψήφου τού Μ. Αρμοστού διά τού διατάγματος παρείχετο εις τό βρεττανικόν στέμμα τό δικαίωμα της ενασκήσεως αρνησικυρίας επί παντός νόμου καί ακόμη το δικαίωμα τής συντάξεως καί επιβολής νόμου διά διαταγμάτων.

Υπό τό συνταγματικόν τούτο καθεστώς η Κύπρος παραμένει μέχρι σήμερον, καθ' όπι η μόνη αξία λόγου μεταβολή, η διά τού διατάγματος τής 6^{ης} Φεβρουαρίου 1925 επελθούσα, όποτε η Κύπρος ανεκηρύχθη ως «αποικία του στέμματος», δέν μετέβαλε τήν ουσίαν τής όλης καταστάσεως. Αι αυταί εξουσίαι εξακολουθούν παραχωρούμεναι εις τό στέμμα καί εις τόν Μ. Αρμοστήν, όστις μετωνομάσθη έκτοτε κυβερνήτης τής νήσου. Η μόνη πρόοδος, ήτις παρουσιάζεται διά τόν ελληνικόν λαόν τής Κύπρου διά τού νέου διατάγματος είναι η αύξηση τών ελληνικών μελών εν τω νομοθετικώ συμβουλίω από 9 εις 12 (των Οθωμανών παραμενοντων τριών, ως καί προηγουμένως) αλλά το κέρδος τούτο

εξατμίζεται εκ τής αντιστοίχου αυξήσεως τών επισήμων μελών από 6 εις 9. Επίσης διά τού διατάγματος τούτου καθιερύεται η στενή εκλογική περιφέρεια προκειμένου περί εκλογής τών ελληνικών μελών τού νομοθετικού συμβουλίου, διαιρεθείσης τής Κύπρου εις δώδεκα εκλογικά διαμερίσματα.

Ανώτατος τοπικός άρχων τής Κύπρου είναι ο κυβερνήτης, εδρεύων εν Λευκωσία. Ο Κυβερνήτης διορίζεται υπό τού υπουργείου τών Αποικιών επί πενταετεί θητεία διορίζει δέ ούτος καί παύει τούς κατωτέρους υπαλλήλους καί τούς βοηθούς δικαστάς καί προεδρεύει τών συνεδριών τού νομοθετικού συμβουλίου. Ο κυβερνήτης αντιπροσωπεύει την Κύπρον εις τάς μετά τού Υπουργείου τών αποικιών σχέσεις της καί έχει κατ' ουσίαν, εις όλα τά τοπικά ζητήματα, ελευθερίαν δράσεως, τή εγκρίσει πάντοτε εκ τών προτέρων ή υστέρων τού υπουργείου απέναντι τού οποιού μόνον είναι υπεύθυνος.

Στη συνέχεια στη σελίδα (416) 23 – 24

«ότε η νήσος κατελήφθη υπό τής Μ. Βρετανίας, ήτις διετήρησε τήν υπάρχουσαν κατά τήν ημέραν τής κατοχής νομοθεσίαν, με ωρισμένας κατά καιρούς προσθήκας καί τροποποιήσεις, επιβληθείσας διά κυπριακών νόμων, ψηφιζομένων υπό τού κυπριακού νομοθετικού συμβουλίου ή επιβαλλομένων υπό αυτοκρατορικών διαταγμάτων.

Παραλλήλως πρός τούς κυπριακούς νόμους ισχύουσιν επίσης αι διάφοροι συμβάσεις, αι συναπτόμεναι υπό της Μ. Βρετανίας μετά ξένων επικρατειών καί τών οποίων η ισχύς επεκτείνεται καί επί τής νήσου, καθώς καί τά αυτοκρατορικά διατάγματα τά σχετιζόμενα με την επιβολήν μέτρων, τά οποία διαφεύγουσι τής αρμοδιότητος τού νομοθετικού συμβουλίου της Κύπρου.

οι νόμοι προσλαμβάνουν χαρακτήρα δεσμευτικών καί περιοριστικών αντί να τείνουν εις διόρθωσιν τού κακού διά διατάξεως ευρυτέρας αντιλήψεως.

Ο Κυβερνήτης δικαιούται νά επιβάλη εν συμβουλίω ωρισμένα διατάγματα καί κανονισμούς, επί τή βάσει τών κειμένων νόμων, τά δέ δημαρχεία εξ' άλλου, δικαιούνται εις επιβολήν ωρισμένων θεσμών καί κανονισμών, επί τή βάσει τού περί δημαρχείων νόμου, εκ τών οποίων άλλοι μόν είναι αφ' εαυτών έγκυροι, δι' άλλους δέ προαπαιτείται ειδική έγκρισης εκ μέρους τού κυβερνήτου.

Εις τά ανωτέρω θά έπρεπε να προστεθή καί η νομολογία τών αποφάσεων του Εφετείου Κύπρου καί της Δικαστικής Επιτροπής τού ιδιαίτερου συμβουλίου τού άνακτος διά τάς εκ Κύπρου εφέσεις, ήτις νομολογία είναι σεβαστή εις τάς αποφάσεις τών κυπριακών δικαστηρίων.

Ο Περί Τύπου Νόμος. Διά νόμου ψηφισθέντος κατά Μάϊον τού 1930, αι ολίγαι υφιστάμεναι ελευθερίαί τού τύπου δυνάμει του μέχρι τής εποχής ταύτης ισχύοντος παλαιού οθωμανικού περί τύπου νόμου, κατηργήθησαν καί εισήχθη ο θεσμός τής καταθέσεως εγγυήσεως διακοσίων λιρών διά τήν έκδοσιν οιασδήποτε εφημερίδος ή περιοδικού, ανεξαρτήτως άν τούτο είναι πολιτικής ή μή φύσεως.

Ομοίως διά του νέου τούτου νόμου απαιτείται όπως, ίνα επιτραπή ή έκδοσις εφημερίδος, υποβληθή αίτησις εις τόν αποικιακόν γραμματέαν διά τής οποίας να φαίνεται ότι ο αιτών ή οι αιτούντες: α. άγουν ηλικία άνω τών τριάκοντα ετών β. είναι καλού χαρακτήρος γ. γνωρίζουσι νά ομιλώσι, νά γράφωσι καί ν' αναγινώσκωσι τήν γλώσσαν, εις τήν οποίαν θά γράφεται η εφημερίς, δ. δέν είναι πτωχεύσαντες έμποροι άνευ αποκαταστάσεως, ε. ουδέποτε κατεδικάσθησαν δι' οιονδήποτε αδίκημα εις φυλάκισιν πέραν τών έξ μηνών, στ. ότι δέν τοις αφηρέθη η άδεια τού ενασκείν τό δικηγορικόν ή τό ιατρικόν επάγγελμα ζ. δέν απεβλήθησαν τής

κυβερνητικής υπηρεσίας, η. είναι κάτοικοι τής νήσου από ενός τουλάχιστον έτους πρό τής αιτήσεως. Παρ' όλας τας διαμαρτυρίας τού τύπου, ο νόμος ετέθη εν εφαρμογή από της 30 Αυγούστου 1930.

Δικαστήρια. Όταν η Μ. Βρετανία κατέλαβε την νήσον, ελειτούργουν εν Κύπρω ως δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας τά λεγόμενα «Τααβή» απαρτιζόμενα εκ πέντε μελών: δύο Ελλήνων καί δύο Οθωμανών υπό τήν προεδρίαν τού καδή. Τα δικαστήρια ταύτα ήδρευον ανά έν εις τήν πρωτεύουσαν εκάστης επαρχίας καί είχαν περιορισμένην αστικήν καί ποινικήν δικαιοδοσίαν. Αι αποφάσεις τών υπέκειντο εις έφεσιν ενώπιον του « Τεμγίζ», είδους εφετείου εν ταύτω καί ακυρωτικού, εδρεύοντος εν Λευκωσία καί αποτελουμένου εξ επτά μελών, τριών Ελλήνων καί τριών Οθωμανών, υπό τήν προεδρία τού καδή Λευκωσίας. Ήτο δέ τό δικαστήριον τούτο ταυτοχρόνως καί τό κακουργιοδικείον τής νήσου.

Δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας υφίσταντο δύο: το Εμποροδικείον εν Λάρνακι, ήτις επί τουρκοκρατίας ήτο η μόνη πόλις με εμπορική τινα κίνηση καί τά ιεροδικαστήρια «Μακεμέ – ι - Σιερί», τών οποίων η δικαιοδοσία περιορίζετο μόνον μεταξύ τών μουσουλμάνων διά ζητήματα γάμου, διαζυγίου, διατροφής και κληρονομίας. Τά ιεροδικαστήρια εφήρμοζον τας αρχάς τού ιερού ισλαμικού δικαίου καί αι αποφάσεις των υπερβάλλοντο κατ' εφέσιν ενώπιον τού ιερού συμβουλίου τού εδρεύοντος εν Κωνσταντινούπολει παρά τω σείχουλισταμάτω.

Το καθεστώσ τούτο εξέλιπε, κατά φυσικόν λόγο, μετά την Βρεττανικήν κατοχήν. Δια του νόμου εν πρώτοις της 17 Ιανουαρίου 1879, ψηφισθέντος υπό του διοριζόμενου κατά την εποχή εκείνη νομοθετικού συμβουλίου της νήσου, ιδρύθη εν Λευκωσία ανώτατον δικαστήριον υπό την προεδρίαν του Μεγάλου αρμόστου, το οποίον είχε δικαιοδοσίαν εφ' όλων των υποθέσεων εκτός των ειδικώς δια της συνθήκης του 1878 υπαγομένων εις τα

οθωμανικά ιεροδικαστήρια. Βοηθοί δικασταί διορίζοντο υπό του Μεγάλου αρμόστου και εις τας λοιπάς πόλεις της νήσου. Αλλά και η δια του νόμου τούτου δημιουργηθείσα κατάσταση υπήρξε προσωρινή, διαρκέσασα μέχρι του 1882 οπότε, δι' αυτοκρατορικού διατάγματος, ετέθησαν αι βάσεις της αναδιοργανώσεως της κυπριακής δικαιοσύνης.

Δια του διατάγματος τούτου ιδρύθησαν ορισμένα μονομελή δικαστήρια καλούμενα κωμοδικεία έχοντα περιορισμένην ποινικήν και αστικήν δικαιοδοσίαν. Επίσης ιδρύθησαν εξ' επαρχιακά δικαστήρια, εδρεύοντα εις τας πρωτεύουσας των εξ' επαρχιών της νήσου και αποτελούμενα εξ ενός Άγγλου ως προέδρου ενός Έλληνος και ενός Οθωμανού ως παρέδρων. Η διαδικασία των επαρχιακών δικαστηρίων εξετείνετο εφ' όλων των ζητημάτων αστικής και εμπορικής φύσεως και μόνον ως προς τας ποινικάς υποθέσεις περιωρίζετο η δικαιοδοσία των μέχρι των πταισμάτων και πλημμελημάτων και της προανακρίσεως δια τα κακουργήματα.

Το κακουργοδικείον δεν είχεν μόνιμον έδραν, αλλά περιήρχετο εκ περιτροπής τας εξ πόλεις της νήσου απηρτίζετο δε εκ του αρχιδικαστού, ως προέδρου, εξ ενός Άγγλου βοηθού δικαστού του Εφετείου (Puisne Judge) και των τριών επαρχιακών δικαστών της οικείας επαρχίας.

Δια τας εφέσεις αστικής φύσεως ιδρύθη εν Λευκωσία Εφετείον, αποτελούμενον εκ του αρχιδικαστού και του βοηθού του, αμφοτέρων Άγγλων των οποίων αι αποφάσεις επί υποθέσεων 300 λιρών και άνω υπέκειντο, υφ' ορισμένης προϋποθέσεως, εις έφεσιν ενώπιον της εν Λονδίνω δικαστικής επιτροπής του ιδιαίτερου συμβουλίου του άνακτος (Judicial Committee of the Privy Council). Ακυρωτικόν Δικαστήριο δικαστήριον δεν υφίστατο, ούτε στο σύστημα των ενόρκων.

Χαρακτηριστικόν επίσης είναι ότι ιθαγενείς δικασταί δεν ηδύναντο να αποφασίσωσιν επί διαφορών, κατά τας οποίας είτε αμφοτέροι οι διάδικοι,

είτε ο εναγόμενος μόνος, ή προκειμένου περί ποινικών ο κατηγορούμενος, ήσαν ξένοι υπήκοοι. Η δικαιοδοσία των Ελλήνων όσων και Οθωμανών δικαστών περιωριζετο μόνον εις τους Κυπρίους δια τας άλλας ως άνω υποθέσεις εδίκαζον μόνον οι Άγγλοι δικαστές.

Η διαδικασία διεξήγειτο εις αγγλικήν, ελληνικήν και τουρκικήν υπαρχόντων ειδικών μεταφραστών καλουμένων πρωτοκολλητών, οίτινες ήσαν επιφορισμένοι και με άλλα καθήκοντα εν τω δικαστηρίω.

Με ελαφράς τροποποιήσεις, μόνον ως προς την δικαιοδοσίαν των κωμοδικείων και άλλων μικρότερας φύσεως ζητημάτων, το καθεστώς τούτο εξηκολούθησε μέχρι το 1927, οπότε, δια νέου αυτοκρατορικού διατάγματος επηνέχθησαν ορισμένοι μεταβολαί εκ των οποίων σημαντικότεραι είναι αι ακόλουθαι: (α) Κατάργησις του δικαιώματος, το οποίον είχαν οι ξένοι υπήκοοι όπως δικάζονται μόνο υπό Άγγλων δικαστών, των ιθαγενών δικαστών δυναμένων να δικάσωσιν οιανδήποτε διαφοράν, (β) Περιορισμός της δικαιοδοσίας των επαρχιακών δικαστηρίων επί διαφορών μη υπερβαίνουσιν τας 300 λίρας, (γ) Σύμπτυξις των δικαστικών περιφερειών από έξι εις τρεις: Λευκωσίας – Κερύνειας-Αμμοχώστου – Λάρνακος και Λεμεσού – Πάφους και αναλόγως ελάττωσις των θέσεων των Άγγλων προέδρων, των ιθαγενών παρέδρων παραμενώντων ως και πρότερον. (δ) Ίδρυσις τμηματικού δικαστηρίου μονομελούς εξ ενός δικαστού του Ανωτάτου Δικαστηρίου (του Εφετείου) προς εκδίκασιν αστικών ή εμπορικών υποθέσεων υπερβαινουσών το ποσό των 300 λιρών αίτινες πρότερον ήσαν ανατεθειμένες εις τα επαρχιακά δικαστήρια. (ε) Αύξησις των Μελών του Εφετείου από δυο εις πέντε μέλη, εκ των οποίων τρεις είναι Άγγλοι και οι άλλοι δυο Κύπριοι εις Έλλην και εις Οθωμανός. (στ) Δημιουργία ακυρωτικού δια εφέσεις από του κακουργοδικείου και (ζ) Αντικατάστασις των κωμοδικείων δια μονομελών επίσης δικαστηρίων αποτελουμένων εξ ενός βοηθού δικαστού

επαρχιακών δικαστηρίων με την αυτήν ως και πρότερον δικαιοδοσίαν και με μόνην την διαφορά ότι όλα τα δικαστήρια ταύτα αντί να εδρεύουσιν εις ορισμένα κέντρα εξαρτώνται εκ του κέντρου της δικαστικής περιφέρειας όντα κινητά.

Υπό το σύστημα τούτο λειτουργούσι σήμερα τα δικαστήρια της νήσου.

Εκτός των ανωτέρω, υφίστανται ακόμη σύμφωνος προς τον καταστατικόν χάρτη της εκκλησίας της Κύπρου, και τα εκκλησιαστικά δικαστήρια των οποίων η δικαιοδοσία περιορίζεται δια τους Χριστιανούς ορθόδοξους, μόνον εις ζητήματα γάμου, μνηστείας και διαζυγίου ως και διατροφής. Δυστυχώς εν τούτοις, δεν είναι εισέτι τα Δικαστήρια ταύτα ανεγνωρισμένα υπό της πολιτείας και αι αποφάσεις των ευρίσκουσιν πολλάκις δυσκολίας εν τη εκτελέσει προκειμένου περί επιτιμίων ή περί διατροφής. Τα Δικαστήρια ταύτα είναι πρώτου και δεύτερου βαθμού. Τα Οθωμανικά εξ άλλου ιεροδικαστήρια εξακολουθούσιν υφιστάμενα μέχρι σήμερα έχοντα, δικαιοδοσίαν επί υποθέσεων μουσουλμανικών γάμων, διαζυγίων, διατροφής και κληρονομιάς. Δια διατάγματος δε του 1927 ιδρύθη Εφετείον δια τας αποφάσεις των ιεροδικείων.

Εισαγγελικά καθήκοντα ενεργεί ο δικηγόρος του στέμματος ή ο δημόσιος κατήγορος, του Γενικού Εισαγγελέως περιορισθέντος εις τα καθήκοντα του ως νομικού συμβούλου της κυβερνήσεως. Εννοείται ότι τόσο ο δικηγόρος του στέμματος όσον και ο Δημοσιος Κατήγορος βοηθούνται εις τα καθήκοντα των επί μικροτέρας φύσεως υποθέσεων υπό της αστυνομίας, ήτις σχεδόν αντιπροσωπεύει το στέμμα εις όλα τα πταίσματα και πλημμελήματα ενώπιον των δικαστηρίων. Εκ του ότι όμως οι αστυνομικοί υπάλληλοι στερούνται κατά το πλείστον και στοιχειώδους νομικής μορφώσεως παρακωλύεται τα μέγιστα το έργο της απονομής της δικαιοσύνης».

5. Το Σύνταγμα του 1960

Το Σύνταγμα του 1960 είναι δοτό. Όπως επισημαίνει ο πρώην Γ. Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατίας Κρίτων Τορναρίτης * 1 δεν πηγάζει από την ελεύθερη βούληση των κυπρίων. Δεν ήταν το προϊόν δημοψηφίσματος αλλά των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου μεταξύ

-----
1 * Σελ. 43

Μεγάλης Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας. Ακολούθησε τον αντιαποικιακό και Ενωτικό αγώνα του 1955 – 1960. Η Μικτή Συνταγματική Επιτροπή. (Joint Constitutional Commission *1 συμπλήρωσε τις εργασίες της τις 6 Απριλίου 1960. Οι Μικτές Επιτροπές Λονδίνου ετοίμασαν τις διεθνείς Συνθήκες προς υπογραφή και τελική συμφωνία επήλθεν την 1 Ιουλίου 1960. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας υπεγράφη στην Λευκωσία στις 16 Αυγούστου 1960 από τον Κυβερνήτη, εκπρόσωπους της Ελληνικής και Τουρκικής Κυβέρνησης, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο εκ μέρους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και τον Δρ. Φαζί Κουτσιούκ εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Υπεγράφη ταυτόχρονα η Συνθήκη Εγκαθίδρυσης, η Συνθήκη Εγγύησης και Συνθήκη Συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από 16 Αυγούστου του 1960 η Κυπριακή Δημοκρατία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κυρίαρχο Κράτος. Στις 21.9.1960 έγινε μέλος του ΟΗΕ και στις 24.5.1961 του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 15 Ιουλίου του 1961 έγινε επίσης μέλος της Κοινοπολιτείας. * 2. Το Κυπριακό Σύνταγμα χαρακτηρίστηκε από τον διαπρεπή Άγγλο Συνταγματολόγο S.A. de Smith σαν το πλέον περίπλοκο και άκαμπτο Σύνταγμα στο Κόσμο *3. Αριθμός άρθρων, αυτών που συμφωνήθηκαν στη Ζυρίχη, δεν είναι δυνατό να τροποποιηθούν χωρίς τη συγκατάθεση των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων. Άλλες πρόνοιες του Συντάγματος κρίθηκε από τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου είναι δυνατό να τροποποιηθούν ανεξάρτητα από την απουσία των τουρκοκυπρίων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Τροποποίηση των θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος σύμφωνα με το Άρθρο 182(3) προϋποθέτει ξεχωριστές πλειοψηφίες 2/3 των Ε/Κ και Τ/Κ Βουλευτών. Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει όμως αποφασίσει ότι το δίκαιο της Ανάγκης δημιουργεί τροποποίηση των μη θεμελιωδών

-----
*1 Βλέπε Cmnd 1093 CYPRUS

*2 Βλέπε Τορναρίτης σελ. 42

*3 Βλέπε S.A. de Smith Constitutional and Administrative Law 2nd ed. Page 25

House of Representatives to take care the sooner possible, so that its competences should be transferred, to make the required legislative provision therefore, by the Transfer of the Exercise of the Competence of the Greek Communal Chamber and the Establishment of a Ministry of Education was created to be in charge of educational matters concerning the Greek Community until such time as the people of Cyprus will have the opportunity to express its opinion on such matters. By that Law the existing rights of the representatives of the religious group who joined the Greek Community, that is to say the Armenians the Latins and the Maronites, have been reserved.

That Law was justified on the same doctrine of necessary explained above in respect of the Judiciary.

The same considerations applied with regard the Public Service Commission which, as a result of the refusal of the Turkish-Cypriots to co-operate, could not function as provided in the Constitution».

8. Ο ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΝΟΜΟΣ 14/60 1*

Η Ίδρυση δικαιοδοσίας και εξουσία των πολιτικών και ποινικών Δικαστηρίων προνοείται στα Άρθρα 158 – 163 του Συντάγματος όπως τροποποιήθηκε από το «Δίκαιο της Ανάγκης» και μεταγενέστερες νομοθετικές ρυθμίσεις σαν αποτέλεσμα.

Θεσπίσθηκε στις 17 Δεκεμβρίου του 1960. Ενσωματώνει και κωδικοποιεί προηγούμενους Νόμους Περί Δικαστηρίων επί Αγγλοκρατία. Έχει τροποποιηθεί αρκετές φορές και θα ήταν χρήσιμο να επαναθεσπισθεί κωδικοποιημένος. Να σημειώσουμε ότι ο Νόμος καλύπτει ένα μέρος των

1* Βλέπε Βασιλακάκης – Παπασάββας σελ. 159 και έπειτα.

Δικαστηρίων και δικαιοδοσίας. Εξειδικευμένα Δικαστήρια σε εξειδικευμένους τομείς όπως στο Οικογενειακό Δίκαιο, Απαλλοτριώσεις, Ενοικιοστάσιο, Εργατικές διαφορές, θέματα στρατού, λειτουργιών και εφαρμόζουν το δίκαιο δυνάμει εξειδικευμένων νομοθετημάτων η οποία όμως σε σχέση με τις εξουσίες παραπέμπουν σε πρόνοιες του Περί Δικαστηρίων Νόμου.

Ο Νόμος 14/60 χωρίζεται σε 8 μέρη και καλύπτει θέματα που αφορούν: Το Δεύτερο Μέρος, την εγκαθίδρυση Επαρχιακών Δικαστηρίων και Κακουργοδικείων, τη σύνθεση τους, τον διορισμό των Δικαστών και όρων υπηρεσίας τους, τη λειτουργία των Πρωτοκολλητείων και διορισμό και καθήκοντα δικαστικών υπαλλήλων. Το Τρίτο Μέρος προνοεί για τη πρωτοβάθμια δικαιοδοσία, του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε θέματα αστικού δικαίου, τη δικαιοδοσία του Κακουργοδικείου, τις αρμοδιότητες των Επαρχιακών Δικαστηρίων σε ποινικές και αστικής φύσεως υποθέσεις και την δικαιοδοσία τους, θέματα που αφορούν Εφέσεις, το εφαρμοζόμενο δίκαιο και θέματα πρακτικής και δικονομίας. Στο Τέταρτο Μέρος συμπεριλαμβάνονται θέματα όπως οι εξουσίες του Δικαστηρίου, για αποφάσεις και τόκους επ' αυτών, για θέματα διαταγμάτων, διαιτησίας, εξαναγκασμού και συμμόρφωσης με τις αποφάσεις. Στα τελευταία 4 Μέρη συμπεριλαμβάνονται πρόνοιες που αφορούν τους μάρτυρες και αποδείξεις, αγωγές κατά της Δημοκρατίας, τις Συνεδρίες των Δικαστηρίων, τα αρχεία, σφραγίδες και διαδικαστικούς κανονισμούς.

Τέλος να υπενθυμίσω ότι όσον αφορά την λειτουργία του Ενιαίου πλέον Ανωτάτου Δικαστηρίου Κύπρου το 1964 οι σχετικές πρόνοιες εντοπίζονται στα Άρθρα 133 – 157 του Συντάγματος και στις πρόνοιες του Νόμου Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλοι Διατάξεις) Νόμος του 1964. * 1.

-----
* 1 Βλέπε Α. Ν. Λοΐζου: Συνταγματικό Δίκαιο σελ. 309 – 402.

9. Το Ισχύον Δίκαιο:

Το Άρθρο 29 (1) *1 του Περί Δικαστηρίων Νόμου καθορίζει το εφαρμοστέον δίκαιο. Το Άρθρο αυτό δεν τροποποιήθηκε και ισχύει στην αρχική του μορφή. Προνοεί ως εξής:

‘ Άρθρο 29 (1) Έκαστον δικαστήριο εν τη ασκήσει της πολιτικής ή ποινικής αυτού δικαιοδοσίας θα εφαρμοζη:

(α): Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας και τους δυνάμει αυτού γενομένους ή υπό Δικαστηρίου εφαρμοστέους νόμους:-

(β): τους νόμους τους διατηρηθέντας εν ισχύι δυνάμει του άρθρου 188 του Συντάγματος υπό τους εν αυτώ προβλεπομένους όρους εκτός εάν άλλη πρόβλεψις εγένετο ή θα γίνη δυνάμει νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος.

(γ): το κοινόν δίκαιον (common law) και τας αρχάς της επιεικείας (equity) εκτός εάν άλλη πρόβλεψη εγένετο ή θα γίνη υπό οιοδήποτε νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος ή οιοδήποτε νόμου Διατηρηθέντος εν ισχύ δυνάμει της παραγράφου (β) του παρόντος εδαφίου εφόσον δεν αντιβαίνουν ή δεν είναι ασυμβίβαστου προς το Σύνταγμα.

(δ) τους νόμους και τας αρχάς περί των Βακουφίων (ahkamul enkaf) τους αναφερομένους εις την παράγραφο 2 του άρθρου 110 του Συντάγματος.

(ε) τους Νόμους του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, οίτινες είχαν εφαρμογήν εν Κύπρω κατά την αμέσως προ της ημέρας ανεξαρτησίας ημέραν, εκτός εάν άλλη εγένετο ή θα γίνει πρόβλεψις υπό νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος και εφόσον δεν είναι αντίθετοι ή ασυμβίβαστοι προς το Σύνταγμα.

1* Βλ. Βασιλακάκης – Παπασάββας σελ. 44 – 51, 56 – 68.

Το ' Αρθρο 29 (1) του Νόμου αντικατοπτρίζει την ιστορία της Κύπρου σε ένα βαθμό με την έμφαση στην παράδοση που άφησε πίσω της η αποικιοκρατία. Τα κατώτερα Κυπριακά Δικαστήρια, αλλά και το Ανώτατο, εφαρμόζουν το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και τους Νόμους της Βουλής των Αντιπροσώπων και Κοινοτικών Συνελεύσεων πριν την κατάργησή τους, αλλά και τους Νόμους της Αποικίας Κύπρου, το κοινό δίκαιο * 1 και αρχές της επεικειάς 2 *.

Στη πράξη το μεγαλύτερο μέρος των Νόμων είναι νόμοι οι οποίοι θεσπίστηκαν την περίοδο 1960 και έπειτα. Οι Νόμοι αυτοί ανέρχονται σε χιλιάδες αν δε προσθέσει κανείς και τη δευτερογενή νομοθεσία δηλαδή τις κανονιστικές Διοικητικές πράξεις «ΚΔΠ» σε δεκάδες χιλιάδες. Όμως για τη βασική νομοθεσία και βασικές αρχές εφαρμογής και ερμηνείας των νόμων ακολουθείται στη Κύπρο η Αγγλοσαξονική παράδοση δικαίου. Ευρέως τα Δικαστήρια ακολουθούν τη αρχή του PRECEDENT, δηλαδή της δεσμευτικής προηγούμενης νομολογίας. Νομολογία αγγλικών δικαστηρίων ή «δικαστηρίων της κοινοπολιτείας δεν είναι μεν δεσμευτική αλλά καθοδηγητική. Όταν όμως μετουσιωθεί σε Κυπριακή Νομολογία καθίσταται δεσμευτική για όλα τα κατώτερα δικαστήρια της Κύπρου.

Το απόσπασμα που ακολουθεί από διάλεξη μου τον Σεπτέμβριο του 2009 στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο είναι χαρακτηριστικό σελίδες 10 -14:

As it can be seen from the above, the applicable laws in Cyprus relating in civil and criminal matters are a mixture of the laws written in English prior to independence and applicable and which are known as Chapters (Caps) and laws enacted by the Republic ever since. These former were enacted during the colonial era. They have been constitutionally preserved by virtue Article 188 of the Constitution. These colonial laws cover all aspects of Criminal and Civil

-
1. KEM (TAXI) LIMITED v. Anastassis Tryfonos (1969) 1 CLR 52 at 64, 69
  2. National Bank of Greece v. KYRIAKOS MASONOU (1979) 1 CLR 195 at 210-213
- Χρίστος Κληρίδης v. Σταυρίδη (1998) 1ΑΑΔ 521, St.. Georges Car Hire v. Gavrielidou (2006) 1 ΑΑΔ 47

precedent of similar courts in many European Countries and applies continental law principles.

See also The Republic v. Andonios Mozoras, (1966) 3 CLR, p. 356.

As it can be seen from the above in Cyprus we have a mosaic of laws which does not make it easy either for the law students or the legal practitioners' to be an expert in all.

To be able to practise law in Cyprus you need to be well conversant with the law applicable in England up to 1950 , you need to know the legislation which was applicable by virtue of British Acts of Parliament in England up to August 1960 , you need to know all the Cyprus legislation that was enacted following independence , you need to know the jurisprudence , i.e case law of the Cyprus Courts as well as English Courts and you need to know Greek administrative law as well as the principles and jurisprudence of major United States Constitutional Law cases. Belatedly you need to learn and apply Human Rights Law and European Law !

In certain fields like Family Law the applicable law is similar to the applicable Greek Family Law .In fact the reform on the basis of the 1st Constitutional Amendment introducing the Civil Divorce and the Civil Marriage and the Family Courts followed the reform of Greek Family Laws, in Greece. The amendment of the Constitution was the end of a long process of an ad hoc Reform Committee for the codification and amendment of Cyprus Family Law which was established by the then Justice Minister , Mr. Phoebus Clerides in the 80s .

10. Ιεράρχηση των Κανόνων Δικαίου:

Μέχρι τη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Στρασβούργου στην υπόθεση AZIZ v. Cyprus, 22.6.2004 η κρατούσα άποψη * 1 ήταν ότι το Σύνταγμα είναι υπεράνω όλων των Νόμων (Άρθρο 179 (I))

1* Βλέπε γεννικά. Το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Κύπρος, Κριτων Τορναρίτης 1976.

ακολουθούν οι Διεθνείς Συμβάσεις (Άρθρο 169) και εν συνεχεία οι Νόμοι (πρωτογενής Νομοθεσία), καί CAPS (αποικιακής νομοθεσίας) Άρθρο 29 (β) Νόμον 14/60, το κοινό Δίκαιο και αρχές επιεικειάς (Άρθρα 29 (9) Ν. 14/60) και τέλος η Δευτερογενής Νομοθεσία (ΚΔΠ). Στη υπόθεση Azziz όμως το ΕΔΑΔ αποφάσισε ότι οι συνταγματικές ρυθμίσεις δεν είναι δυνατόν να αποκλείουν πολίτες από τη συμμετοχή τους στη πολιτικής ζωή της Χώρας. Συνεπώς οι ξεχωριστοί εκλογικοί καταλόγοι που προνοούνται στο Κυπριακό Σύνταγμα. (Άρθρο 63) δεν είναι υπεράνω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Άρθρο 3 Πρωτόκολλον 1 το οποίο επικύρωσε η Κυπριακή Δημοκρατία με το Νόμο 39/62 .

Στη συνέχεια η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε στην ΕΕ με τον Νόμο 35 (III) 2003 και περαιτέρω επεκύρωσε με το Νόμο 17 (III) 2008 τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (Νέο Σύνταγμα της ΕΕ σε ισχύ από 1.1.2010). Είναι γνωστό ότι με βάση τους όρους ένταξης και της πιο πάνω νομοθεσίας η Δημοκρατία δεσμεύεται και οφείλει να εφαρμόσει τις διατάξεις των Συνθηκών από τις πράξεις των οργάνων της ΕΕ και Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οι οποίες υπερισχύουν ακόμη και του Κυπριακού Συντάγματος 1*. Σαν αποτέλεσμα όπως είδαμε πιο πάνω και για να αρθούν αμφιβολίες και τυχόν αντίθετη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου το Σύνταγμα τροποποιήθηκε με το Νόμο 127 (1) 2006 – Πέμπτη τροποποίηση του Συντάγματος για να καταστεί τούτο σαφές. Σχετική είναι και η ανάλυση συνοπτικά του θέματος στη Διάλεξη μου το 2009 στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο. Το απόσπασμα έχει ως εξής:

The Hierarchy of the laws

Under article 179 par. 1 of the Constitution “The Constitution shall be the Supreme Law of the Republic” . Par. 2 provides that no law or decision of the House of Representatives or of any of the Communal Chambers and no act or

-----

1* Βλέπε Άρθρο 4 Ν. 35 (III)/2003 και EU LAW 9th ed. Steiner σελ. 69 - 87

